

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Tihana Pačarić

UTVRĐIVANJE PODRIJETLA DJETETA OD OCA I MAJKE

Završni rad

Šibenik, 2019.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

**UTVRĐIVANJE PODRIJETLA DJETETA OD OCA I
MAJKE**

Završni rad

Kolegij: Obiteljsko pravo s matičarstvom

Mentor: Vesna Jurin Bakotić, mag.iur.,v.pred.

Studentica: Tihana Pačarić

Matični broj studenta: 1219057565

Šibenik, svibanj 2019.

Sadržaj

1. UVOD.....	7
2. OPĆENITO O PRAVIMA DJETETA.....	8
2.1. Konvencija o pravima djeteta.....	8
2.2. Pravo djeteta u Europskom pravu.....	11
2.2.2. Vijeće Europe, razvoj prava djeteta i obuhvaćena područja zaštite..	13
2.2.3. Uloga Europskih sudova u tumačenju i prevođenju europskog prava djeteta.....	15
3. DIJETE KAO NOSITELJ PRAVA.....	17
4. PODRIJETLO DJETETA.....	19
5. UTVRĐIVANJE OČINSTVA.....	20
5.1. Postupanje matičara i priznanje očinstva.....	23
6. UTVRĐIVANJE MAJČINSTVA.....	25
7. UTVRĐIVANJE PODRIJETLA POSVOJENOG DJETETA.....	27
8. MAJČINSTVO I OČINSTVO DJETETA ZAČETOG MEDICINSKI POMOGNUTOM OPLODNJOM.....	28
9. ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB.....	30
10. PRAVO NA IME I UPIS DJETETA U MATIČNU KNJIGU.....	32
11. ZAKLJUČAK.....	34
12. LITERATURA.....	35
13. PRILOZI.....	36

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Upravni odjel

Preddiplomski stručni studij Upravni studij

UTVRĐIVANJE PODRIJETLA DJETETA OD OCA I MAJKE

TIHANA PAČARIĆ

pacarictihana@gmail.com

Sažetak rada: Pravo na znanje o vlastitom podrijetlu čini dio opsega djetetova privatnog života. Utvrđivanje podrijetla djeteta u Republici Hrvatskoj određeno je Obiteljskim zakonom Republike Hrvatske, te se ono provodi na osobni zahtjev ili po službenoj dužnosti. Rezultat analize DNA temeljni je dokaz u velikom broju građanskih i kaznenih predmeta na općinskim i županijskim sudovima. Iako analiza DNA može nedvojbeno utvrditi identitet neke osobe ili biološkog traga, ona nije svemoguća i potrebno je veliko znanje i iskustvo za pravilno tumačenje laboratorijskih rezultata. Za utvrđivanje podrijetla djeteta na osobni zahtjev dovoljna je usporedba DNA profila jednog roditelja i djeteta, dok se podrijetlo djeteta za potrebe suda, utvrđuje usporedbom genotipova majke, djeteta i potencijalnog oca i to na temelju Rješenja izdanog od nadležnog suda.

(30 stranica / 41 literaturnih navoda / 2 primjera / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: (podrijetlo, pravo djeteta, utvrđivanje)

Mentor: Vesna Jurin Bakotić, mag.iur., v. pred.

Rad je prihvaćen na obranu: 11.04.2019. god.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

DETERMING THE CHILDS ORIGIN FROM FATHER AND MOTHER

TIHANA PAČARIĆ

pacarictihana@gmail.com

Abstract: The rights to knowledge of their own origin makes extent a part of childs private life. Determing origin of childs in Republic of Croatia is determined by family law carried out on a personal request or oficial duty. Result of analize DNA is the fundamental proof in the mostly number of civil and criminal cases on the county and municipal courts. Even if analize of DNA make surely identiti of some person or biologic clue, she is not almighty and its necessary huge knowledge and experience for corect interpretation laboratory results. For determing origin childs on personal request its enough compar DNA profile one of the parents and child, while the origin of child, determing with compar genotype of mother,child and potencial father based on decision issued by competent court.

(30 pages / 41 literature references / 2 example / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: (origin, children rights, determing)

Supervisor: Vesna Jurin Bakotić, s. Lecturer

Paper accepted: 11.04.2019. god.

1.UVOD

Utvrđivanje podrijetla djeteta dio je obiteljskog prava koje se u globalu sastoji od cjelovitog sustava pravnih pravila i načela kojima se uređuju obiteljski odnosi, odnosno osobnopravni i imovinskopravni odnosi članova obitelji te članova obitelji prema trećim osobama. Prije svega, normama obiteljskog prava uređuje se brak i bračni odnosi, te odnosi između roditelja i djece.

Obiteljsko pravo smatralo se dijelom građanskog prava, što je danas vidljivo u građanskim zakonicima pojedinih zemalja kao što su naprimjer Austriji, Njemačkoj, Italiji, koji sadrže i norme obiteljskog prava. Međutim u modernoj pravnoj znanosti, zastupa se učenje o obiteljskom pravu kao samostalnoj grani prava, čije se norme izdvajaju u zasebnu cijelinu i čine samostalan dio pravnog sustava. Stoga, norme mogu biti sadržane u cjelovitom obiteljskom zakonu kao naprimjer u Republici Hrvatskoj ili u nekoliko odvojenih zakona kao naprimjer u državama poput Engleske ili Švedske. Također Republika Hrvatska kao stranka Konvencije o pravima djeteta uvrstila se među one napredne zemlje koje su preuzele obvezu osiguranja i zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda. U Konvenciji se prije svega, govori, o obvezama odraslih u odnosu prema djetetu kao i o obvezama brojnih društvenih čimbenika glede zaštite djeteta, što uključuje pravo djeteta na saznanje njegova podrijetla.

U ovom završnom radu cilj je što detaljnije prikazati na koji se način provodi utvrđivanje podrijetla djeteta, pojmove koji obuhvaćaju sam proces, općenito o pravima djeteta, prava djeteta u europskom pravu, utvrđivanju podrijetla posvojenog djeteta, ulozi Centra za socijalnu skrb, upisu u matičnu knjigu kao i drugim smjernicama kojima će objasniti strukturu teme utvrđivanja podrijetla djeteta.

2. OPĆENITO O PRAVIMA DJETETA

Djeca se rađaju s temeljnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima. No, s obzirom na tjelesnu i psihičku nezrelost nameće se potreba isticanja posebnih prava djeteta na zaštitu koja proizlaze upravo iz te činjenice. U želji da se pridonese jačanju demokracije i društva u kojemu će svaki pojedinac uživati temeljna ljudska prava, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži objavljuje tekst Konvencije u povodu nekoliko značajnih jubileja: dvadesetog studenoga - Međunarodnog dana djeteta i dana kada je 1959. godine Generalna skupština Ujedinjenih Naroda usvojila Deklaraciju o pravima djeteta, te dana kada je - trideset godina poslije - usvojila i Konvenciju o pravima djeteta. Kada govorimo o Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta njoj se pridaje značaj na europskoj razini. Njome se državama uspješno nameću pravne obveze, s posljedicom utjecaja na način na koji europske institucije razvijaju i provode prava djece.¹ Time je Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta postala mjerilo za razvoj prava djeteta u europskom pravu te stoga Vijeće Europe i Europska Unija sve više iskorištavaju njezin utjecaj. Uključivanje načela i odredbi Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta u obvezujuće instrumente i sudsku praksu na europskoj razini daju joj veću snagu te otvara učinkovitije kanale za provedbu za one koji se žele pozvati na dječja prava u Europi.²

2.1. KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

Konvencija o pravima djeteta je *međunarodni dokument*, usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda dvadesetog studenoga 1989. godine, a sadrži univerzalne standarde koje država stranka Konvencije odnosno koja ju je potpisala i ratificirala mora jamčiti svakom djetetu. U Konvenciji se prije svega, govori o obvezama odraslih u odnosu prema djetetu kao i o obvezama brojnih društvenih čimbenika glede zaštite djeteta. Konvencija o pravima djeteta je prvi dokument u kojemu se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu. Za razliku od Deklaracije o pravima djeteta 1959. koja ima

¹Unicef, Konvencija o pravima, djeteta (2017)., str.1., dostupno na URL:https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf(U nastavku UNICEF.,KPD) (pristupljeno:10.03.2019)

²Agencija Europske Unije, Vijeće Europe, Priručnik o pravima djeteta u Europskom pravu.,(2015) str.26., dostupno na URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_HRV.pdf(U nastavku Agen. EU.,VE.,PPDEP)(pristupljeno:10.03.2019)

moralnu snagu, Konvencija o pravima djeteta je pravni akt koji ima snagu zakona i obvezuje stranke na pridržavanje njezinih odredaba te uključuje pravo nadziranja primjene u državama koje su ju prihvatile i ratificirale.

Konvencija je opsežan instrument različitih prava kojim se, među ostalim, pokazuje da hijerarhija dječjih prava ne postoji. Dakle, sva prava sadržana u Konvenciji potrebna su da bi se dijete razvilo u psihofizički cjelovitu osobu. Stoga ona nije običan katalog prava djeteta, nego je to popis obveza koje države moraju ispunjavati spram djeteta. Te obveze država može ispunjavati izravno, osiguranjem zdravstvene zaštite ili pružanjem obrazovanja djeci posredno, dajući podršku roditeljima u obnašanju roditeljske uloge. S obzirom na to da članci Konvencije obvezuju stranke Konvencije na skrb o djeci, postavlja se pitanje uloge roditelja. Iz pojedinih članaka Konvencije moglo bi se zaključiti da ona umanjuje važnost obitelji, što nikako nije istina. Stoga je važno Konvenciju uzimati u cjelini, a ne parcijalno. Konvencija ne umanjuje ulogu roditelja - naprotiv oni odlučuju što je najbolji djetetov interes. Štoviše, vlade pojedinih stranaka Konvencije dužne su roditeljima osigurati potporu kako bi oni mogli osigurati skrb i što kvalitetniji odgoj svojoj djeci. Istodobno, Konvencija o pravima djeteta prvi je međunarodni sporazum o ljudskim pravima koji uporabom izraza nadležna tijela izrijeком priznaje i ulogu nevladinih udruga. Dakle, predviđa aktiviranje i angažiranje svih koji mogu pridonijeti ostvarivanju prava djeteta.

Konvencija je **jedinstvena** jer:

- Sveobuhvatna i jedina osigurava građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava djece.
- Univerzalna te se primjenjuje na svu djecu, u svim situacijama, u gotovo cijeloj zajednici naroda.
- Bezuvjetna, te zahtijeva i od vlada sa slabijim izvorima sredstava da poduzmu aktivnosti vezane uz zaštitu prava djeteta.
- Holistička, što znači da zagovara gledište da su sva prava temeljna, nedjeljiva, međusobno ovisna i jednako važna.
- Načelo nediskriminacije prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika.

- Djeca imaju pravo na život i razvoj u svim vidovima života, uključivši tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni.
- Pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj.
- Djeci se mora omogućiti da aktivno sudjeluju u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i dopustiti im slobodu izražavanja mišljenja.

Konvencija o pravima djeteta sadrži pedeset i četiri članka. S obzirom na vrste prava na koje se odnose, članci Konvencije mogu se razvrstati na sljedeći način:

1. *Prava preživljavanja* - uključuju one članke Konvencije koji osiguravaju djetetu zadovoljavanje temeljnih potreba za njegovu opstojnost. To su primjerice: pravo na život, pravo na odgovarajući životni standard, pravo na prehranu, pravo na smještaj, pravo na zdravstvenu pomoć.
2. *Razvojna prava* - uključuju one članke Konvencije koji osiguravaju djetetu najbolji mogući razvoj. To su primjerice: pravo na obrazovanje, pravo na igru, pravo na slobodno vrijeme, pravo na kulturne aktivnosti, pravo na informiranje, pravo na slobodu misli i izražavanja.
3. *Zaštitna prava* - uključuju one članke Konvencije koji osiguravaju zaštitu djeteta. To su primjerice: prava na zaštitu od zlouporabe, zapostavljanja i izrabljivanja, na zabranu dječjeg rada, pravo na saznanje vlastita podrijetla, zaštitu od droga, alkohola, duhana, zaštitu djece izbjeglica, djece u oružanim sukobima, djece u zatvorima.
4. *Prava sudjelovanja* - uključuju one članke koji omogućuju djetetu aktivno sudjelovanje u svojem okruženju, regionalnom, nacionalnom, svjetskom, koja ga pripremaju za aktivnog građanina u budućnosti. To su primjerice: pravo na slobodno izražavanje svojih misli i pravo na udruživanje.³

³Unicef.,KPD.,str.1-2.

2.2. PRAVO DJETETA U EUOROPSKOM PRAVU

Uključivanje načela i odredbi Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta u obvezujuće instrumente i sudsku praksu na europskoj razini daje joj veću snagu te otvara učinkovitije kanale provedbe za one koji se žele pozvati na dječja prava u Europi. Europska Unija nije i ne može postati stranka Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta jer unutar nje ne postoji pravni mehanizam kojim bi se pravnim subjektima koje nisu države omogućilo pristupanje. Međutim, Europska Unija se oslanja na opća načela njenog sustava zakonodavstva - pisana i nepisana načela koja proizlaze iz zajedničkih, ustavnih tradicija država članica kojima se dopunjavaju i usmjeravaju tumačenja Ugovora Europske Unije. Presude Suda Europske unije potvrđuju da bilo koja obveza koja proizlazi iz članstva Europske Unije ne smije biti u sukobu s obvezama država članica izvedenih iz njihovih ustava i međunarodnih obveza koje se odnose na ljudska prava. S obzirom na to da su sve države članice Europske Unije ratificirale Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Europska Unija je obvezna pridržavati se njezinih načela i odredbi, barem u odnosu na pitanja koja se nalaze unutar njezina područja nadležnosti kako je u suštini definirano ugovorima Europske Unije.⁴ Kada je riječ o pravima djeteta u europskom pravu fokus je na primarnim izvorima zakonodavstva - ugovorima, konvencijama, sekundarnom zakonodavstvu i sudskoj praksi koje su uveli Vijeće Europe i Europska unija. Gdje je to primjenjivo, navode se reference na druge europske izvore koji utječu na razvoj europskih zakona o pravima djece, uključujući ključne dokumente o politici, smjernice ili druge instrumente neobvezujućeg zakonodavstva.⁵

U prošlosti su se dječja prava u Europskoj Uniji razvijala u dijelovima. Prava djeteta u europskom pravu uglavnom su bila usmjerena na specifične aspekte širih gospodarski i politički motiviranih inicijativa koji su se odnosili na djecu, primjerice u području zaštite potrošača i slobodnog kretanja osoba. Međutim, u novije vrijeme prava djece dio su koordiniranog programa Europske Unije koji se temelji na tri ključne prekretnice:

⁴Agen. EU.,VE.,PPDEP.,str.26.

⁵Agen. EU.,VE.,PPDEP.,str.17.

- Uvođenje *Povelje Europske unije o temeljnim pravima*
- Stupanje na snagu *Lisabonskog ugovora* u prosincu 2009.
- Usvajanje komunikacije Europske komisije o posebnom mjestu za djecu u vanjskom djelovanju Europske Unije te smjernica Vijeća Europske Unije za promicanje i zaštitu prava djeteta.

Prvu prekretnicu predstavlja uvođenje *Povelje Europske unije o temeljnim pravima* 2000. godine. Od stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, prvog prosinca 2009. Povelja uživa jednak pravni status kao i ugovori Europske Unije. Njome se Europska Unija i države članice obvezuju na zaštitu prava koje ona sadrži prilikom provedbe zakona Europske Unije. Povelja o temeljnim pravima sadrži prve detaljne reference na prava djece na ustavnoj razini Europske Unije, uključujući priznavanje prava djece na besplatno obavezno obrazovanje, zabranu diskriminacije na temelju dobi te zabranu iskorištavanja djece za rad. Povelja sadrži važnu posebnu odredbu o pravima djece. Njome se određuju tri ključna načela prava djece: pravo na slobodno izražavanje mišljenja u skladu s dobi i zrelošću, pravo da zaštita interesa djeteta bude primarni cilj u svim radnjama koje se odnose na njih te pravo na održavanje redovitog osobnog odnosa i izravan kontakt s oba roditelja.

Drugu ključnu prekretnicu predstavlja *Lisabonski ugovor*, koji je, kao što je navedeno iznad, stupio na snagu prvog prosinca 2009. Ovim su instrumentom izvršene važne institucionalne, proceduralne i ustavne promjene Europske Unije i nekadašnjeg Ugovora o Europskoj zajednici. Ovim je promjenama povećan potencijal Europske Unije za unaprjeđivanje prava djece, posebno prepoznavanjem zaštite prava djeteta kao općeg cilja Europske Unije i važnog aspekta njezine o vanjskim odnosima. Određenije reference na djecu uključene su i u Ugovoru o funkcioniranju Europske Unije, koje Europskoj Uniji omogućuju provođenje zakonskih mjera usmjerenih na suzbijanje seksualnog iskorištavanja i trgovine ljudima. To je dovelo do usvajanja direktiva o suzbijanju seksualnog zlostavljanja djece, seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te sprječavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine, koje također sadrže odredbe koje se odnose na posebne potrebe maloljetnih žrtava. I u novijoj direktivi kojom se utvrđuju minimalni standardi za prava, podršku i zaštitu žrtava zločina na sličan je način mnogo odredbi posvećeno djeci.

Do treće je prekretnice došlo na strateškoj razini politika, prvenstveno u kontekstu programa interne suradnje članica Europske Unije, a zatim i u odnosu na vanjska pitanja. Točnije, Vijeće Europske unije usvojilo je smjernice Europske Unije za promicanje i zaštitu prava djeteta a Europska komisija komunikaciju o posebnom mjestu djece u vanjskom djelovanju kako bi se prava djece uvela u sve aktivnosti Europske Unije u koje su uključene države koje nisu članice Europske Unije. Slično tome, Europska je komisija 2011. godine donijela Program Europske Unije za prava djeteta u kojemu su utvrđeni ključni prioriteti za razvoj zakona i politike o pravima djece u svim državama članicama. Program je uključivao i usmjeravanje na zakonodavne procese koji su važni za zaštitu djece, kao što je navedeno usvajanje direktive o pravima žrtava. To je nedavno dopunjeno kada je Komisija usvojila sveobuhvatnu strategiju za pružanje podrške državama članicama u rješavanju problema siromaštva i društvene isključenosti putem niza intervencija u najranijoj dobi odnosno za djecu predškolske i osnovno školske dobi. Iako ova inicijativa, kao ni plan, nije pravno obvezujuća, oboje je značajno jer se njima utvrđuje plan za normativni i metodološki pristup Europske Unije o pravima djeteta.

2.2.2. VIJEĆE EUROPE, RAZVOJ PRAVA DJETETA I OBUHVAĆENA PODRUČJA ZAŠTITE

Za razliku od Europske Unije, Vijeće Europe od svog osnivanja ima jasnu ovlast zaštite i promicanja ljudskih prava. Primarni sporazum o ljudskim pravima, koji su ratificirale sve države članice Vijeća Europe je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ili Europska konvencija o ljudskim pravima, koja sadrži posebne reference na djecu. Glavne od njih jesu sljedeće: propisuje se zakonito zadržavanje djeteta u svrhu obrazovnog nadzora, ograničava se pravo na pravedno i javno saslušanje kada je to u interesu maloljetnika, propisuje se pravo na obrazovanje, a države obvezuju na poštivanje vjerskih i filozofskih uvjerenja roditelja prilikom obrazovanja djece. Nadalje, sve ostale opće odredbe Europske Konvencije ljudskih prava važeće su za sve, uključujući i djecu. Neke su se pokazale posebno važne za djecu, prvenstveno odredba kojom se jamči pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života te odredba kojom se zabranjuje mučenje, nečovječno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje. Primjenom interpretativnih pristupa koji su usmjereni na pozitivne

obveze sadržane u odredbama Europske Konvencije ljudskih prava, Europski Sud za ljudska prava razvio je opsežan skup sudske prakse koja se odnosi na prava djece, uključujući česte reference na Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Ipak, Europski Sud za ljudska prava analizira zahtjeve u svakom pojedinom slučaju te stoga ne pruža sveobuhvatan pregled prava djece prema Europskoj Konvenciji za zaštitu ljudskih prava.

Drugi važan sporazum o ljudskim pravima Vijeća Europe je Europska socijalna povelja koja omogućuje zaštitu socijalnih prava, uz posebne odredbe za prava djece. Ona sadrži dvije posebno važne odredbe za prava djece. Utvrđena je obveza zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja. Također obveza države je poduzeti sve prikladne i potrebne mjere kojima će osigurati da sva djeca prime skrb, pomoć, obrazovanje i obuku koja im je potrebna uključujući besplatno osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, djecu i mlade osobe zaštititi od zanemarivanja, nasilja ili iskorištavanja te pružiti zaštitu djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Provedbu Europske socijalne povelje nadzire Europski odbor za socijalna prava, a čine ga nezavisni stručnjaci koji donose odluke o usklađenosti nacionalnog zakonodavstva i prakse s Europskom socijalnom poveljom putem postupka kolektivnih žalbi ili postupka nacionalnog izvještavanja.

Vijeće Europe usvojilo je i niz sporazuma koji se odnose na širok raspon posebnih pitanja povezanih s pravima djece. Oni uključuju sljedeće:

- Konvenciju o pravnom položaju djece rođene izvan braka
- Konvenciju o posvojenju djece
- Konvenciju o kontaktima s djecom
- Konvenciju o ostvarivanju dječjih prava
- Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja

Naposljetku, na razini politika važno je napomenuti da je 2006. godine Vijeće Europe pokrenulo svoj program Izgradnja Europe za djecu i s djecom, koji čini transverzalni plan djelovanja u rješavanju pitanja prava djece, uključujući usvajanje standardnih instrumenata u različitim područjima. Trenutačni prioriteti usmjereni su na četiri ključna područja:

1. Promicanje službi i sustava prilagođenih djeci
2. Uklanjanje svih oblika nasilja nad djecom

3. Jamčenje prava djece u osjetljivim situacijama
4. Promicanje sudjelovanja djece

Iz svega navedenog zaključujemo da je zadaća Vijeća Europe podržati provedbu međunarodnih standarda u području prava djece u svim državama članicama Vijeća Europe, a posebno promicati provedbu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, ističući pritom njezina glavna načela: nediskriminaciju, pravo na život i razvoj, najbolje interese djeteta kao primarni cilj za donositelje odluka te pravo djece na to da se njihova mišljenja uvažavaju. Programom je nadzirano usvajanje nekoliko instrumenata za dječja prava koji pružaju praktične smjernice kao dopunu obvezujućim europskim pravnim mjerama, kao što su:

- Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci
- Smjernice o zdravstvenoj skrbi prilagođenoj djeci
- Preporuka o integriranim nacionalnim strategijama za zaštitu djece od nasilja
- Preporuka o pravima djece i socijalnim službama prilagođenima djeci i obiteljima
- Preporuka o participaciji djece i osoba mlađih od 18 godina

Na ovaj je način putem programa osigurano da je Europa u središtu postavljanja standarda za prava djece te da on različitim sredstvima prednjači u davanju prioriteta dječjim glasovima u tom procesu. Cilj programa jest i pružanje podrške provedbi Europske Konvencije ljudskih prava Europske socijalne povelje te promicanje drugih postojećih pravnih instrumenata Vijeća Europe povezanih s djecom kao što su sudjelovanje, zaštita i prava, mladima i obiteljima.⁶

2.2.3. ULOGA EUROPSKIH SUDOVA U TUMAČENJU I PROVOĐENJU EUROPSKOG PRAVA DJETETA

Sud Europske Unije donosi odluke o mnogim vrstama pravnih radnji. U predmetima koji se tiču djece do sada je revidirao uglavnom postupke o prethodnom pitanju. To su postupci

⁶Agencija EU., VE., PPDEP., str.20-25.

u kojima nacionalni sud ili tribunal od Suda Europske Unije zatraži tumačenje primarnog zakonodavstva Europske Unije kada je riječ o ugovorima ili sekundarnom zakonodavstvu Europske Unije ili kada se radi o direktivama, uredbama ili odredbama a važno je za nacionalni predmet koji je u tijeku pred tim nacionalnim sudom ili tribunalom. Do prije nekoliko godina, Sud Europske Unije donio je presudu u samo nekoliko predmeta koji su se odnosili na prava djece. Međutim, nakon usvajanja izričitijih zakonskih mjera o dječjim pravima i istaknutijeg programa za dječja prava, prava djece vjerojatno će se ubuduće češće javljati na njegovom dnevnom redu. On je većinu presuda koje se tiču prava djece donio u kontekstu slobode kretanja i državljanstva Europske Unije, područjima u kojima ima već dugo nadležnost. U tim je slučajevima izričito priznao da djeca sama po sebi uživaju sve povlastice povezane s državljanstvom Europske Unije, čime su pravo na samostalni boravak te socijalna i obrazovna prava proširena na djecu na osnovi državljanstva Europske Unije.

Za razliku od Suda Europske Unije, Europski Sud za ljudska prava ima široku nadležnost nad dječjim pravima. Iako se mnogi slučajevi iz članaka Europskog Suda za ljudska prava koji se odnose na pravo poštivanja privatnog i obiteljskog života razmatraju sa stajališta prava roditelja, a ne djece, slučajevi iz drugih temeljnih odredbi ne uključuju nužno roditelje te su jasnije usmjereni na prava djece o kojima je riječ, kao što su pravo na zaštitu od neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili pravo na pravedno suđenje. Europski Sud za ljudska prava uglavnom donosi odluke o pojedinačnim zahtjevima koji se podnesu u skladu s odredbama Europskog Suda za ljudska prava. Njegova nadležnost proširuje se na sva pitanja koja se tiču tumačenja i primjene njegovih odredbi. Iako se Europski Sud za ljudska prava često referira na Konvenciju Ujedinjenih Naroda o pravima djeteta prilikom rješavanja zahtjeva koje podnose djeca ili koji se podnose u ime djece, ne pripisuje joj sistematski presudnu težinu.

U nekim slučajevima, načela prava djece utvrđena Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta imala su značajan utjecaj na mišljenje Europskog Suda za ljudska prava, posebice u pogledu tumačenja odredbe prava na pravično suđenje u odnosu na postupanje s djecom koje je u suprotnosti sa zakonom. U drugim se područjima pristup Europskog Suda za ljudska prava može donekle razlikovati od područja Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, primjerice u pogledu saslušavanja djece na sudu. U nekim se slučajevima Europski Sud za ljudska prava izričito oslanjao na Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.⁷

⁷Agencija EU, VE, PPDEP., str.28-30.

3. DIJETE KAO NOSITELJ PRAVA

U skladu s međunarodnim pravom, određeno je da je dijete svako ljudsko biće mlađe od 18 godina. To je pravni parametar koji se trenutačno rabi i diljem svijeta kako bi se odredila definicija djeteta. U suštini ne postoji jedinstvena, službena definicija djeteta utvrđena ugovorima, njihovim podzakonskim aktima ili sudskom praksom. Definicija djeteta može se značajno razlikovati, ovisno o regulatornom kontekstu. Primjerice, prema europskom pravu kojim se reguliraju prava slobodnog kretanja građana Europske Unije i članova njihovih obitelji, djeca se definiraju kao izravni potomci mlađi od dvadeset i jednu godinu ili uzdržavane osobe čime se podržava biološka i gospodarska definicija, a ne ona koja se temelji na manjinama. Europsko pravo djeci dodjeljuje različita prava shodno njihovoj dobi. Druga područja zakonodavstva posebno područja u kojima djelovanje Europske Unije dopunjuje djelovanje država članica poput socijalnog osiguranja, imigracije i obrazovanja, definiciju djeteta prepuštaju nacionalnom zakonodavstvu. U tim se kontekstima većinom prihvaća definicija Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Prema pravu Vijeća Europe, većina instrumenata povezana s djecom prihvaća definiciju djeteta koja se navodi u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Primjeri uključuju odredbe Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima ili članak odredbe Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Europska konvencija o ljudskim pravima ne sadrži definiciju djeteta, ali njezinom odredbom obvezuju se države na osiguravanje prava Konvencije svima unutar njezine nadležnosti. Ovom odredbom jamči se uživanje prava utvrđenih Konvencijom bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući i dob. Europski sud za ljudska prava prihvatio je zahtjeve koje su podnijela djeca i zahtjeve koji su podneseni u njihovo ime, bez obzira na njihovu dob. U svojoj je pravnoj doktrini sud usvojio definiciju djeteta iz Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, podržavajući tako ideju da je dijete osoba mlađa od 18 godina.

Direktivom o zaštiti mladih radnika kojom se regulira pristup djece službenom zaposlenju i uvjeti zaposlenja diljem država članica Europske Unije razlikuju se mlade osobe - zajednički naziv za sve osobe mlađe od osamnaest godina, mladež - svaka mlada osoba u dobi od barem petnaest godina, ali najviše osamnaest godina - koja više nije na obveznom

redovitom školovanju te djeca - definirana kao osobe mlađe od petnaest godina - kojima se većim dijelom zabranjuje službeno zaposlenje.⁸

Odbor za prava djeteta Ujedinjenih Naroda identificirao je četiri opća načela na kojima se temelje sva prava djeteta:

1. *Načelo nediskriminacije* prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju “neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika.
2. *Načelo prava na život i razvoj* u svim vidovima života, uključivši tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni.
3. *Načelo donošenja svih odluka ili izvršenja postupaka* koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, moraju biti za dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj.
4. *Načelo omogućavanja aktivnog sudjelovanja* u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i dopustiti im slobodu izražavanja mišljenja. Ona imaju pravo izreći svoja gledišta koja se moraju ozbiljno uzeti u obzir.⁹

⁸Agencija EU, VE., PPDEP., str. 18-19.

⁹Unicef., KPD., str. 1.

4. PODRIJETLO DJETETA

Pravo djeteta na otkrivanje identiteta roditelja te pravo na roditeljsku skrb dvije su ključne komponente prava na poštivanje obiteljskog života djece. Ona su donekle međuovisna: pravo djeteta na poznavanje roditelja osigurano je roditeljskom skrbi. Međutim, ponekad su ta prava zasebna, primjerice, kod djece koja su posvojena ili rođena medicinski pomognutom oplodnjom. U tom je slučaju to pravo povezano s pravom djeteta na identitet koje se odražava u poznavanju bioloških roditelja.

Mnoge odredbe različitih akata omogućuju svakom djetetu pravo na saznanje svoga podrijetla, identitet i osobni razvoj. Detalji o identitetu pojedinca i interes u saznavanju informacija potrebnih za otkrivanje istine o važnim aspektima vlastitog identiteta, kao što je identitet roditelja, smatraju se važnima za osobni razvoj. Rođenje i okolnosti rođenja čine dio djetetova privatnog života. Informacije o vrlo osobnim aspektima vlastitog djetinjstva, razvoja i prošlosti mogu činiti primarni izvor informacija o vlastitoj prošlosti i formativnim godinama zbog čega uskraćivanje pristupa tim informacijama dovodi do povrede djetovih prava.

Prema međunarodnom pravu, pruža se visoka i detaljna razina zaštite prava na očuvanje identiteta djeteta. Međunarodno pravo štiti pravo djeteta od nezakonitog miješanja u očuvanje njegova identiteta, uključujući državljanstvo, ime i obiteljske odnose, na način kako su oni priznati zakonom. Ono jamči i odgovarajuću pomoć i zaštitu kada je djetetu protuzakonito uskraćen dio ili svi elementi njegova identiteta s ciljem brzog ponovnog utvrđivanja tog identiteta.¹⁰

¹⁰Agen. EU., VE., PPDEP., str. 63.

5. UTVRĐIVANJE OČINSTVA

Kako je navedeno dosada pravo na saznanje o vlastitom podrijetlu čini dio opsega djetetova privatnog života što također ne umanjuje interes pretpostavljenog oca za saznanjem bioloških činjenica.¹¹ S obzirom da je srodstvo temeljni aspekt identiteta pojedinca, djeca su podnosila žalbe u vezi s nemogućnošću utvrđivanja identiteta svojih bioloških očeva. Međutim, djetetov interes u utvrđivanju očinstva mora se usporediti s interesima pretpostavljenog oca te općim interesom. Djetetov interes u pravnoj sigurnosti o srodstvu s ocem nije važniji od očeva interesa u dovođenju pravne pretpostavke o pitanju očinstva.¹²

Očinstvo se može utvrditi:

1. presumpcijom bračnog očinstva
2. sudskom odlukom (izvanbračno očinstvo)
3. priznanjem očinstva (izvanbračno očinstvo)¹³

1. Presumpcija bračnog očinstva - Da bi se moglo razumjeti utvrđivanje očinstva presumpcijom najprije ćemo definirati pojam *presumpcije*.. Dakle u pravnom pogledu *presumpcija* je, činjenica koja se smatra pravno vjerodostojnom dok se ne dokaže protivno.¹⁴ Stoga djetetovim ocem smatrat će se :

- majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili u razdoblju do tristo dana od prestanka braka
- ukoliko je majka djeteta sklopila kasniji brak do tristo dana od prestanka braka smrću, muž majke iz posljednjega sklopljenog braka smatra se ocem djeteta
- muškarac koji se smatra ocem djeteta rođenog za vrijeme trajanja braka ili u razdoblju do tristo dana od prestanka braka razvodom ili poništajem može uz pristanak majke i majčina muža priznati dijete¹⁵

¹¹Vidi supra, str.63.,bilj.12

¹²Agencija EU., VE., PPDEP.,str.64.

¹³Obiteljski zakon,Narodne novine,br.103/15.(čl.60)(st.1.,st.2.,st.3.) U nastavku OBZ) (pristupljeno:13.03.2019)

¹⁴Mihajlo Dika, Zakonske predmnjeve - Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 35, br. 1, (2014) str.7. dostupno na URL: <https://hrcak.srce.hr/130781> (U nastavku M. Dika., ZP) (pristupljeno:14.03.2019)

¹⁵OBZ čl.61. st.1.,st.2.,st.3.,st.4.

2.Sudskom odlukom- u okolnostima kada očinstvo nije utvrđeno presumpcijom očinstva ili priznanjem može biti pokrenuta tužba. Tužba je sudski postupak u kojem sud raspravlja i odlučuje u sporovima iz osobnih, obiteljskih odnosa ili radnih odnosa, kao i iz imovinskih i drugih građanskopravnih odnosa fizičkih i pravnih osoba, društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i drugih društvenih pravnih osoba.¹⁶

Tužbu radi utvrđivanja očinstva može podnijeti: 1. dijete

2. majka djeteta

3. muškarac koji sebe smatra ocem djeteta

4. centar za socijalnu skrb¹⁷

Postupak utvrđivanja očinstva za potrebe suda pokreće se u svrhu rješavanja obiteljsko pravnih razmirica kao što su uzdržavanje djeteta, skrbništvo nad djetetom, pravo na saznanje vlastita podrijetla, prava na nasljedstvo i slično.

Primjer 1. Tužba, utvrđivanje očinstva

U predmetu **Mikulić** protiv Hrvatske, tužiteljica je bila rođena izvan braka te je pokrenula postupak za utvrđivanje očinstva protiv pretpostavljenog oca. Tuženik je nekoliko puta odbio pojaviti se radi DNK testiranja koje je odredio sud, što je dovelo do nepotrebnog produljenja postupka utvrđivanja očinstva za otprilike pet godina. Europski Sud za ljudska prava zaključio je da, ako se prema nacionalnom pravu pretpostavljeni očevi ne mogu prisiliti na medicinsko testiranje, države moraju osigurati alternativni način brze identifikacije bioloških očeva putem neovisnih tijela. Zaključio je da je u tužiteljčinu slučaju došlo do kršenja odredbi Europskog Suda za ljudska prava.

Izvor: Priručnik o pravima djeteta u Europskom pravu

¹⁶Zakon o parničnom postupku, Narodne novine br. 53/91.,91,92.,58/93.,112/99.,88/01.,117/03.,88/05.,02/07.,84/08.,96/08.,123/08.,57/11.,25/13.,89/14., (čl.1) (U nastavku ZPP) (pristupljeno 14.03.2019)

¹⁷OBZ čl.71. st.1.,st.2.,st.3.,st.4.

- Ako je očinstvo utvrđeno odlukom suda, osporavanje nije dopušteno
- Osporavanje očinstva nije dopušteno nakon djetetove smrti¹⁸

3.Priznanje očinstva - Očinstvo može priznati svaka punoljetna osoba neovisno o svojoj poslovnoj sposobnosti, maloljetna osoba koja je navršila šesnaest godina ukoliko je sposobna shvatiti značenje i pravne posljedice priznanja te maloljetna osoba mlađa od šesnaest godina, uz suglasnost njezinog zakonskog zastupnika.¹⁹ Očinstvo se može priznati na zapisnik pred matičarom, centrom za socijalnu skrb ili sudom a navedena tijela dužna su bez odgode dostaviti primjerak zapisnika matičaru nadležnom za upis djeteta u maticu rođenih. Također očinstvo može biti priznato i u oporuci te na zapisnik u konzularnom uredu ili diplomatskom predstavništvu Republike Hrvatske koje obavlja konzularne poslove.²⁰

Za pristanak i suglasnost priznanja očinstva ovisno o okolnostima potrebni su određeni pristanci:

- pristanak punoljetne majke neovisno o njezinoj poslovnoj sposobnosti
- pristanak maloljetne majke koja je navršila šesnaest godina ako je sposobna shvatiti značenje i pravne posljedice pristanka
- pristanak maloljetne majke koja je mlađa od šesnaest godina, uz suglasnost njezinog zakonskog zastupnika
- pristanak djeteta koje je navršilo četrnaest godina, a kojemu se priznaje očinstvo pristanak majke i njezina muža ako očinstvo priznaje muškarac koji sebe smatra ocem djeteta

Ukoliko majka nije živa ili joj nije poznato boravište najmanje dva mjeseca za upis priznavanja očinstva potrebni su:

- pristanak djetetova skrbnika uz prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb

¹⁸ OBZ čl. 81. st.1.,2.

¹⁹ OBZ čl. 63. st.1.,st.2.,st.3.

²⁰ OBZ čl. 62. st.1.,st.2.,st.3.,st.4.

- pristanak djeteta koje je navršilo četrnaest godina, a kojemu se priznaje očinstvo²¹

Posebne odredbe o priznanju očinstva

Priznanje očinstva je neopozivo

Priznanje očinstva začetog, a još nerođenog djeteta proizvodi pravni učinak ako se dijete rodi živo

Očinstvo se ne može priznati nakon djetetove smrti, osim ako to dijete ima potomstvo.

Iznimno se može priznati očinstvo mrtvorodenu djetetu ili djetetu koje je umrlo za vrijeme poroda, uz vlastoručno napisan i potpisan pristanak majke, a u slučaju da majka zbog zdravstvenog stanja nije u mogućnosti vlastoručno napisati i potpisati pristanak, pristanak majke će biti valjan ako je izjavljen usmeno u nazočnosti dvaju svjedoka.

Izvor: Obiteljski Zakon

5.1. POSTUPANJE MATIČARA I PRIZNANJE OČINSTVA

Kad primi izjavu ili zapisnik o priznanju očinstva, odnosno oporuku bez pristanaka i suglasnosti, matičar nadležan za upis djeteta u maticu rođenih dužan je zatražiti pristanke i suglasnosti koji su potrebni s obzirom na okolnosti pojedinog slučaja. Pozive kojima se traže pristanci i suglasnosti punoljetnih i poslovno sposobnih osoba matičar dostavlja sukladno

²¹ OBZ čl. 64. st.1.,st.2.,st.3.

pravilima o osobnoj dostavi. Rok za davanje pristanaka i suglasnosti je petnaest dana od dana dostave poziva.

Matičar će u roku od trideset dana od dana priznanja očinstva osobu koja je priznala očinstvo i njezine zakonske zastupnike ako ih ima obavijestiti jesu li pribavljeni propisani pristanci, odnosno suglasnosti. Kod pristanka koji se traže od djeteta ili osobe lišene poslovne sposobnosti matičar traži posredstvom centra za socijalnu skrb nadležnog prema prebivalištu, odnosno boravištu osoba od kojih se pristanci traže. Centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu osoba od kojih se pristanci traže dužan je u roku od petnaest dana od dana kad ga je to zatražio matičar dostaviti pristanke. Roditelji djeteta koji trajno ne žive zajedno biti će upoznati s mogućnošću uređivanja načina ostvarivanja roditeljske skrbi te planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi na način koji je određen odlukom suda.²²

Ukoliko nema podataka o ocu matičar će upoznati majku s pravom djeteta da zna tko mu je otac i s postupcima koji se mogu poduzeti radi ostvarivanja toga prava. Majka može matičaru izjaviti na zapisnik koga smatra djetetovim ocem te ukoliko to učini njezina u se izjava smatra pristankom na priznanje očinstva. U slučajevima kada matičar upisuje dijete u maticu rođenih bez podataka o djetetovu ocu, o tome će odmah obavijestiti centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu majke i dostaviti primjerak zapisnika o majčinoj izjavi.²³

²² OBZ čl. 66. st.1.,st.2.,st.3.,st.4.,st.5.,st.,6.

²³ OBZ čl. 67. st.1.,st.2.,st.3.

6. UTVRĐIVANJE MAJČINSTVA

Djetetov interes u otkrivanju svog podrijetla, posebno svoje majke, mora se usporediti s drugim privatnim i javnim interesima, kao što je interes jedne ili više uključenih obitelji, javni interes u sprječavanju protuzakonitih pobačaja, napuštanju djece ili zaštiti zdravlja.²⁴ Iako utvrđivanje majčinstva najčešće nije sporno ono se utvrđuje:

1. Presumpcijom majčinstva – djetetovom majkom smatra se žena koja ga je rodila.²⁵ Kao što smo naveli do sada presumpcija je takva pravna činjenica koja se smatra dokazanom dok se ne dokaže suprotno.²⁶ Ona može biti *oboriva* – koja se uvijek može oboriti protudokazom i *neoboriva* – činjenica koja se prema propisu smatra dokazanom, a protiv koje protudokaz nije dopušten.²⁷

2. Utvrđivanje majčinstva sudskom odlukom - ako se majčinstvo ne može utvrditi presumpcijom majčinstva ono se utvrđuje sudskom odlukom sukladno odredbama Obiteljskog zakona.

Pravo na tužbu utvrđivanja majčinstva imaju:

- dijete ili djetetov skrbnik do navršene 25 godine
- žena koja sebe smatra majkom djeteta do 18 godine djeteta
- Centar za socijalnu skrb do navršene 18 godine djeteta

²⁴Agen. EU., VE., PPDEP., str.66.

²⁵OBZ čl. 58.

²⁶Vidi supra, str.7., bilj.16

²⁷M.Dika., ZP., str.7.

Ako osoba za koju se tvrdi da je majka djeteta nije živa, tužba radi utvrđivanja majčinstva podnosi se protiv njezinih nasljednika.²⁸ U slučajevima u kojima biološka majka odluči ostati anonimna, ali dijete može doći barem do informacija o njoj po kojima je ne može identificirati te ima mogućnost zatražiti od majke odricanje od povjerljivosti, mogu biti u skladu s odredbama Eurospkog suda za ljudska prava.²⁹

Primjer 2. Tužba, utvrđivanje majčinstva

U predmetu **Godelli** protiv Italije, tužiteljicu je napustila njezina majka, koja nije pristala biti navedena na rodnom listu. Tužiteljica nije mogla pristupiti informacijama o svom podrijetlu koje ne omogućuju identifikaciju niti joj je otkriven majčin identitet. Europski Sud za ljudska prava je zaključio da je došlo do kršenja odredbi temeljnih ljudskih prava jer država nije uspostavila ravnotežu između suprotstavljenih interesa biološke majke i djeteta.

Izvor: Priručnik o pravima djeteta u Europskom pravu

²⁸OBZ čl. 59. st.1.,st.2.,st.3.

²⁹Agen. EU.,VE.,PPDEP.,str.66.

7. UTVRĐIVANJE PODRIJETLA POSVOJENOG DJETETA

Djetetovo pravo na otkrivanje vlastitog podrijetla postalo je posebno važno u kontekstu posvajanja. Posvajanjem se osigurava alternativna skrb za djecu koja ne mogu ostati s biološkim roditeljima. Najbolji interesi djeteta moraju biti od primarnog značaja u slučajevima posvajanja. Osim načela najboljih interesa, i drugim se općim načelima usmjerava i oblikuje njezina provedba u kontekstu posvajanja: nediskriminacija, pravo na život, preživljavanje i razvoj te poštivanje mišljenja djeteta. Pravo na poštivanje obiteljskog života čini osnovu u slučajevima posvajanja. Posebnim konvencijama o posvojenju zahtijeva se pristup posvajanju utemeljen na pravima djeteta. Primjerice, u Europskoj konvenciji o posvojenju djece, navodi se da nadležno tijelo neće odobriti posvojenje osim ako se uvjeri da će posvojenje biti u najboljem interesu djeteta. Slično tome, Europski Sud za ljudska prava naglašava da najbolji interesi djeteta u određenim okolnostima imaju prednost nad interesima roditelja, to vrijedi i u postupku posvojenja. Europska konvencija o posvojenju djece također zahtijeva da nadležno tijelo ne odobrava posvojenje bez pristanka djeteta za koje se prema zakonu smatra da dovoljno razumije što se događa. Osim toga, s djetetom za koje se zaključi da to ne razumije razgovarat će se, te će se njegova mišljenja i želje uzeti u obzir s obzirom na njegovu zrelost.³⁰ Prema Europskoj konvenciji o posvojenju djece opsežna je odredba o pravu posvojenoga djeteta na pristup informacijama o vlastitom podrijetlu koje posjeduju vlasti. Njime se državama strankama omogućuje da biološkim roditeljima dodijele zakonsko pravo neotkrivanja svog identiteta, dok god ono ne prerasta u apsolutan veto. Nadležno tijelo mora biti u mogućnosti odrediti poništava li pravo bioloških roditelja te može li otkriti informacije koje omogućuju identifikaciju s obzirom na okolnosti i prava o kojima je riječ. U slučaju posvojenja, posvojeno dijete mora barem imati mogućnost pristupa dokumentu kojim se dokazuje datum i mjesto rođenja. Haškom konvencijom o međudržavnom posvojenju omogućuje se da posvojeno dijete pristupi informacijama o identitetu svojih roditelja pod takozvanim odgovarajućim vodstvom, ali svakoj državi stranci prepušta se odluka o tome hoće li to omogućiti djetetu.³¹

³⁰Agen. EU., VE., PPDEP., str.99-101.

³¹Agen. EU., VE., PPDEP., str.66-67.

8. MAJČINSTVO I OČINSTVO DJETETA ZAČETOG MEDICINSKI POMOGNUTOM OPLODNJOM

Medicinski pomognuta oplodnja jest medicinski postupak kod kojeg se primjenom suvremenih znanstveno provjerenih biomedicinskih dostignuća omogućava spajanje ženske i muške spolne stanice radi postizanja trudnoće i porođaja, na način drukčiji od snošaja.³² Pravo na medicinski pomognutu oplodnju imaju punoljetni i poslovno sposobni žena i muškarac koji su u braku, odnosno u izvanbračnoj zajednici i koji su s obzirom na životnu dob i opće zdravstveno stanje sposobni za roditeljsku skrb o djetetu te punoljetna, poslovno sposobna žena koja ne živi u braku, izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici, čije je dosadašnje liječenje neplodnosti ostalo bezuspješno ili bezizgledno te koja je s obzirom na životnu dob i opće zdravstveno stanje sposobna za roditeljsku skrb o djetetu. Također pravo na medicinski pomognutu oplodnju ima i osoba koja odlukom o lišenju poslovne sposobnosti nije ograničena u davanju izjava koje se tiču osobnih stanja. Žena u pravilu do navršene četrdeset i druge godine života ima pravo na medicinski pomognutu oplodnju na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje. Tek iz osobito opravdanih zdravstvenih razloga ženi koja je navršila četrdeset i dvije godine može se omogućiti pravo na medicinski pomognutu oplodnju.³³

Majkom djeteta začetog darovanom jajnom stanicom ili darovanim zametkom u postupku medicinski pomognute oplodnje smatrat će se žena koja ga je rodila. Majčinstvo djeteta koje je začeto u postupku medicinski pomognute oplodnje ako su dani pristanci za tu vrstu oplodnje prema odredbama propisa kojima se uređuje medicinski pomognuta oplodnja nije dopušteno osporavati majčinstvo. Ocem djeteta začetog darovanim sjemenom ili darovanim zametkom u postupku medicinski pomognute oplodnje smatra se muž majke, ako je dijete rođeno za trajanja braka ili u razdoblju do tristo dana od prestanka braka te ako je on dao pristanak za odgovarajući postupak medicinski pomognute oplodnje prema odredbama propisa kojima se uređuje medicinski pomognuta oplodnja. Izvanbračni drug majke koji je dao pisani pristanak za odgovarajući postupak medicinski pomognute oplodnje i izjavu o priznanju djeteta smatrat će ocem djeteta začetog medicinski pomognutom oplodnjom.

³²Pliva zdravlje (2017), dostupno na URL: <https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/30334/Medicinski-pomognuta-oplodnja.html> (pristupljeno 15.03.2019)

³³Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji, Narodne novine br.86/12 . (čl. 10) (st. 1., 2., 3., 4.)(pristupljeno 15.03.2019.)

Dijete začeto u postupku medicinski pomognute oplodnje bez pristanaka koji se traže prema odredbama propisa kojima se uređuje medicinski pomognuta oplodnja, žena koja je upisana u maticu rođenih kao majka djeteta ili žena koja sebe smatra majkom djeteta mogu osporavati majčinstvo sukladno odredbama. Muž majke ili njezin izvanbračni partner ne može osporavati očinstvo ukoliko je dao pristanak za postupak medicinski pomognute oplodnje izjavu o priznanju djeteta, a dijete je rođeno u vrijeme trajanja braka ili u razdoblju od tristo dana od prestanka braka. Očinstvo djeteta začetog u postupku medicinski pomognute oplodnje bez pristanaka koji se traže za odgovarajući postupak medicinski pomognute oplodnje prema odredbama propisa kojima se uređuje medicinski pomognuta oplodnja, može se osporavati uz odgovarajuću primjenu odredbi. Ukoliko drugi muškarac osporava očinstvo muškarcu koji je upisan kao otac djeteta, tužba se može podnijeti u roku od šest mjeseci od dana saznanja da je do oplodnje došlo bez njegova pristanka sukladno odredbama propisa kojima se uređuje medicinski pomognuta oplodnja, a najkasnije do sedme godine života djeteta.³⁴

³⁴ OBZ čl.83. st.1., st.2., st.3., st.4., st.5

9. ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB

Centar za socijalnu skrb je ustanova koja odlučuje o pravima iz socijalne skrbi i pruža socijalne usluge posebno osjetljivim skupinama građana kao što su: maloljetna djeca bez roditelja, maloljetna djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca s teškoćama u razvoju, djeca i mladi s problemima u ponašanju, osobe s invaliditetom, starije i nemoćne osobe, osobe lišene poslovne sposobnosti, žrtve obiteljskog nasilja, obitelji pod rizikom, siromašne i druge osobe koje zbog nepovoljnih osobnih ili obiteljskih poteškoća nisu u mogućnosti zadovoljiti svoje osnovne životne potrebe.³⁵

U pogledu utvrđivanja podrjetla djeteta on djeluje kao umješak u postupcima pred sudom. Kod postupaka priznanja očinstva centar za socijalnu skrb dužan je postupati sukladno razvijanju pojedinog slučaja. Ukoliko nema podataka o ocu centar za socijalnu skrb dužan je u roku od petnaest dana od primitka obavijesti pozvati majku da izjavi koga smatra djetetovim ocem, osim ako je to učinila pred matičarom, no ako ona to odbije učiniti biti će upozorena da bi radi dobrobiti djeteta trebala imenovati osobu koju smatra ocem te će joj ponuditi pomoć u ostvarivanju djetetovih prava.³⁶ Tek kada majka djeteta da pisanu suglasnost, centar za socijalnu skrb će kao zastupnik djeteta pokrenuti postupak radi utvrđivanja očinstva. Majčina izjava u ovakvim slučajevima ima značenje njezina pristanka na priznanje očinstva. Kada centar za socijalnu skrb ima podatke o ocu pozvati će imenovanu osobu u roku od petnaest dana, ako se pozvani odazove, Centar za socijalnu skrb predočit će mu izjavu majke da njega smatra djetetovim ocem i upoznati ga sa zakonskim odredbama o utvrđivanju očinstva. Ako pozvani prizna očinstvo, centar za socijalnu skrb odmah će primjerak zapisnika o majčinoj izjavi koga smatra djetetovim ocem i primjerak zapisnika o priznanju očinstva dostaviti matičaru radi upisa očinstva u maticu rođenih. Centar za socijalnu skrb obavjestit će majku ako se očinstvo djeteta ne utvrdi priznanjem, a ako je majka maloljetna ili lišena poslovne sposobnosti u dijelu koji se odnosi na osobna stanja, tada nju i njezine zakonske zastupnike upoznaće s mogućnošću utvrđivanja očinstva sudskom odlukom. Ako se očinstvo djeteta, čiji su majka ili mogući otac osobe lišene poslovne sposobnosti u dijelu koji se odnosi na osobna stanja, nije uspjelo utvrditi priznanjem, skrbnik majke ili oca, ovisno o okolnostima slučaja, dužan je pokrenuti postupak radi utvrđivanja očinstva sudskom odlukom u roku od trideset dana od dana primitka obavijesti da nije

³⁵Centar za socijalnu skrb Zagreb, dostupno na URL: <http://www.czss-zagreb.hr/organizacija-rada> (U nastavku CZSS Zagreb)(pristupljeno:15.03.2019)

³⁶ OBZ čl.68. st.1., st.2., st.3.

pribavljen pristanak. Kada je za utvrđivanje očinstva priznanjem potrebena suglasnost zakonskih zastupnika, centar za socijalnu skrb duzan je uputiti zakonskim zastupnicima poziv.³⁷

Nadalje, osim sto brine i štiti prava djeteta i ostalih posebnih skupina građana, centar za socijalnu skrb obavlja i druge stručne poslove i ovlasti iz javnog područja.

- rješava u prvom stupnju o pravima iz socijalne skrbi, obiteljskopravne i kaznenopravne zaštite i drugim pravima u skladu s posebnim zakonima
- provodi izvršenja rješenja
- vodi propisane očevidnike
- daje podatke o obiteljskim prilikama te mišljenja i prijedloge u sudskim postupcima koji se odnose na obiteljskopravnu i kaznenopravnu zaštitu
- sudjeluje kao stranka ili umješlač pred sudom i drugim državnim tijelima kada se radi o zaštiti osobnih interesa djece i drugih članova obitelji koji se ne mogu brinuti sami o sebi ni o svojim pravima i interesima
- izdaje dozvole za obavljanje udomiteljstva i obavlja nadzor nad udomiteljskim obiteljima, te vodi evidenciju o izdanim dozvolama, registar udomiteljskih obitelji i registar smještenih korisnika
- obavlja poslove zbrinjavanja djece odbjeglije iz obitelji ili ustanove
- provodi odgojne mjere nad djecom s poremećajima u ponašanju
- vodi evidenciju posvojitelja
- obavlja stručno-analitičke poslove
- predlaže mjere unapređenja socijalne politike
- sudjeluje u suzbijanju ovisnosti o alkoholu, drogama ili drugim ovisnostima³⁸

³⁷OBZ čl.69. st.1., st.2.,st.3.,st.4.,st.5.

³⁸CZSS Zagreb

10. PRAVO NA IME I UPIS DJETETA U MATIČNU KNJIGU

Ime kao način identificiranja osoba unutar obitelji i zajednice pripada području primjene prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života. Odabir roditelja za ime i prezime njihova djeteta dio je njihova privatnog života. U slučaju odbijanja upisivanja odabranog imena u registar na temelju vjerojatnosti štete ili predrasuda koje to ime može donijeti djetetu ne krši odredbe temeljnih ljudskih prava no međutim, odbijanje prijave imena koje nije neprikladno za dijete i koje je već prihvaćeno moglo bi biti u suprotnosti s odredbama. U Europskoj Uniji, pravo na ime obrađeno je iz perspektive slobode kretanja. Ona smatra da sloboda kretanja državama članicama Europske Unije zabranjuje odbijanje priznavanja prezimena djeteta registriranog u drugoj državi članici čiji je dijete državljanin ili u kojoj je dijete rođeno i prebivalo. Europski Sud za ljudska prava zaključio je da pravilo prema kojemu se muževljevo prezime daje zakonskoj djeci u trenutku upisa u knjigu rođenih samo po sebi nije u suprotnosti s Konvencijom ljudskih prava i temeljnih sloboda. Međutim, nemogućnost odstupanja od ovog općeg pravila proglašena je strogom diskriminacijskom za žene, te je stoga ipak ovo pravilo u suprotnosti s odredbom Konvencije ljudskih prava i temeljnih sloboda.³⁹

Činjenica rođenja upisuje se u matične knjige odnosno u knjigu rođenih. Matične knjige javni su dokumenti kojima se dokazuju činjenice vjenčanja, smrti i rođenja pojedine osobe. Sukladno matičnim knjigama, knjige rođenih su evidencije u koje se upisuju činjenice rođenja te svi ostali podaci utvrđeni zakonom. Činjenice upisane u Knjigu rođenih i činjenice koje se njima dokazuju smatraju se istinitim, dok se na zakonom propisani način ne dokaže protivno.⁴⁰

Kod upisa podataka u Knjigu rođenih razlikujemo dvije vrste upisa:

- **Temeljni upis** - u temeljni upis upisuju se podaci o rođenju djeteta – ime, prezime i spol djeteta, dan, mjesec, godina, sat i mjesto rođenja, narodnost i državljanstvo te podaci o roditeljima djeteta.

³⁹Agencija EU., VE., PPDEP., str. 61-62.

⁴⁰Zakon o državnim maticama, Narodne novine br. 96/93, 76/13., (čl. 1., čl. 2.) (U nastavku ZDM) (pristupljeno: 15.03.2019)

- **Naknadni upis** - u naknadni upis upisuju se podaci o jedinstvenom matičnom broju građana, priznavanje i utvrđivanje očinstva i materinstva, osporavanje očinstva i materinstva, naknadno zaključenje braka roditelja čije je dijete rođeno prije zaključenja braka, skrbništvo nad maloljetnom osobom i osobom kojoj je oduzeta poslovna sposobnost, prestanak skrbništva, vraćanje poslovne sposobnosti, usvojenje i prestanak usvojenja s roditeljskim učinkom, lišenje i vraćanje roditeljskog prava, produženje i prestanak produženja roditeljskog prava, zaključenje i prestanak braka, promjena imena i prezimena djeteta i promjena imena i prezimena roditelja usvojitelja, skrbnika, promjena spola, promjena državljanstva, smrt i proglašenje umrlim, te naknadni ispravci grešaka i druge promjene podataka koje se upisuju u državnu maticu rođenih.⁴¹

⁴¹ ZDM čl.9. st.a1.,a2.,st.b1.,st.b2.,st.b3.,st.b4.,st.b5.,st.b6.,st.b7.,st.b8.,st.b9.,st.b10.,st.b11.,st.b12.,st.b13.

11. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog do sada zaključujemo da su djeca punopravni nosioci prava. Ona su nositelji svih ljudskih i temeljnih prava te osobe za koje vrijede posebni propisi s obzirom na njihove specifične osobine. Ovim se radom nastojao opisati način na koji Obiteljski zakon Republike Hrvatske regulira utvrđivanje majčinstva i očinstva nadopunjavajući se europskim zakonom i sudskom praksom odgovarajući tako na posebne interese i potrebe djece. Polazište načela obiteljskog prava Republike Hrvatske upravo je Obiteljski zakon koji objašnjava na koji je način svako pitanje u svezi s pravima i utvrđivanjem podrijetla djeteta regulirano samim zakonom. U radu se prikazuje važnost prava djeteta u pitanjima vlastitog identiteta ne umanjući pritom važnost obitelji i obiteljskog odnosa u aspektu pitanja podrijetla što uključuje roditelje, skrbnike, zakonske zastupnike i ostale članove obitelji. Između ostalog Republika Hrvatska kao članica Europske Unije i Ujedinjenih naroda nositelj je dužnosti određenih odredbi propisanih europskim zakonom i Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Upravo radi toga u radu je stavljen naglasak na zakonodavstvo Europske Unije kojim se nastoji podići svijest i unaprijediti znanje o pravnim standardima kojima se prava djece štite i promiču diljem Europe. Ugovorom o Europskoj uniji utvrđuje se obveza Unije u promicanju zaštite prava djeteta. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, uredbe i direktive Europske Unije te pravna doktrina Suda Europske unije doprinijeli su daljnjem određivanju zaštite prava djece. U Vijeću Europe velik broj konvencija usmjeren je na specifične aspekte zaštite prava djeteta, od njihovih prava i sigurnosti u virtualnom svijetu do posvajanja djece. Ovim se konvencijama proširuje zaštita koja se djeci dodjeljuje prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i Europskoj socijalnoj povelji, uključujući pravnu doktrinu Europskog suda za ljudska prava i odluke Europskog odbora za socijalna prava.

12. LITERATURA

Internet izvori:

1. Agencija Europske Unije, Vijeće Europe., Priručnik o pravima djeteta(2015) dostupno na URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_HRV.pdf.PDF
2. Centar za socijalnu skrb, Zagreb., dostupno na URL: <http://www.czss-zagreb.hr/organizacija-rada>
3. Mihajlo Dika, Zakonske predmnjeve - Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 35, br. 1, (2014) dostupno na URL: <https://hrcak.srce.hr/130781>
4. Obiteljski Zakon, Narodne novine 103/15
5. Pliva zdravlje (2017), dostupno na URL: <https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/30334/Medicinski-pomognuta-oplodnja.html>
6. Unicef, Konvencija o pravima djeteta(2017) dostupno na URL: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
7. Zakon o državnim maticama, Narodne novine 96/93., 76/13
8. Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji, Narodne novine 86/12
9. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 25/13., 89/14

13. PRILOZI

Primjer 1. Tužba, utvrđivanje očinstva	21
Primjer 2. Tužba, utvrđivanje majčinstva	26